

Co i skąd wiemy na temat nauczycieli? O różnych perspektywach i źródłach tej wiedzy

Piotr Plichta

Instytut Medycyny Pracy w Łodzi.

Krajowe Centrum Promocji Zdrowia w Miejscu Pracy

Gdańsk, 27.10.2017

Źródła

- Pedagogika – Pedeutologia („W żadnym zawodzie człowiek nie ma takiego znaczenia...” J.W. Dawid);
- Wiedza potoczna (np. Obyś cudze dzieci...);
- Opinie uczniów, rodziców;
- Perspektywa nauczycieli;
- Perspektywa rządzących, nadzoru pedagogicznego, instytucji kontrolnych;
- Mass media, kultura popularna.
- Badania naukowe - krajowe, zagraniczne.

- „Pozytywne i negatywne elementy psychospołecznego środowiska pracy w szkole...”, IMP w Łodzi, kier. J. Pyżalski, 2010 (ok. 1200 nauczycieli);

Pyżalski J., Merecz D. (2010). Psychospołeczne warunki pracy polskich nauczycieli. Pomiedzy wypaleniem zawodowym a zaangażowaniem, Kraków, Oficyna Wydawnicza „Impuls”

- TALIS, 2013 (ok. 10 tys. nauczycieli, 500 dyrektorów z 500 szkół)

Hernik, K. (red.) (2015). Polscy nauczyciele i dyrektorzy w Międzynarodowym Badaniu Nauczania i Uczenia się TALIS 2013. Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych;

- „Przygotowanie nauczycieli”, NIK 2017.

Rozgrzewka - kilka faktów o nauczycielach i szkołach

- Czy polscy nauczyciele pracują średnio około 34 godzin tygodniowo (IMP, 2010)?
- Czy polskie placówki są jednymi z największych na świecie (Talis, 2013)?
- Czy 30% nauczycieli wybrałoby ponownie taki zawód (IMP, 2010)?
- Czy 60% pracuje w szkołach, w których odsetek uczniów ze zdiagnozowanymi tzw. SPE przekracza 10% (Talis, 2013)?
- Czy Polsce, co najmniej raz w tygodniu, komputer do nauczania wykorzystuje tylko 40% n-li (Talis, 2013)?
- W Polsce co czwarty uczeń nie zgadza się ze stwierdzeniem, że „Uczniowie mają dobre relacje z większością nauczycieli” (Talis, 2013)?

O narzędziach w pracy

- Pracownik jest jednocześnie narzędziem;
- Kwalifikacje zawodowe są niepewne;
- Znaczna dysproporcja między „dawaniem” a „braniem”;
- Emocje przekładają się na jakość i skuteczność pracy;
- Konflikty ról;
- Specyficzne postrzeganie społeczne;
- Wysokie, często nierealistyczne oczekiwania;
- Bardzo silne, nie występujące w innych profesjach wzmocnienia;
- Autonomia (wolność);
- „Cierpię za miliony”? 86% n-li postrzega, że obciążenia w ich zawodzie są relatywnie wyższe niż w innych zawodach.

Stres zawodowy:

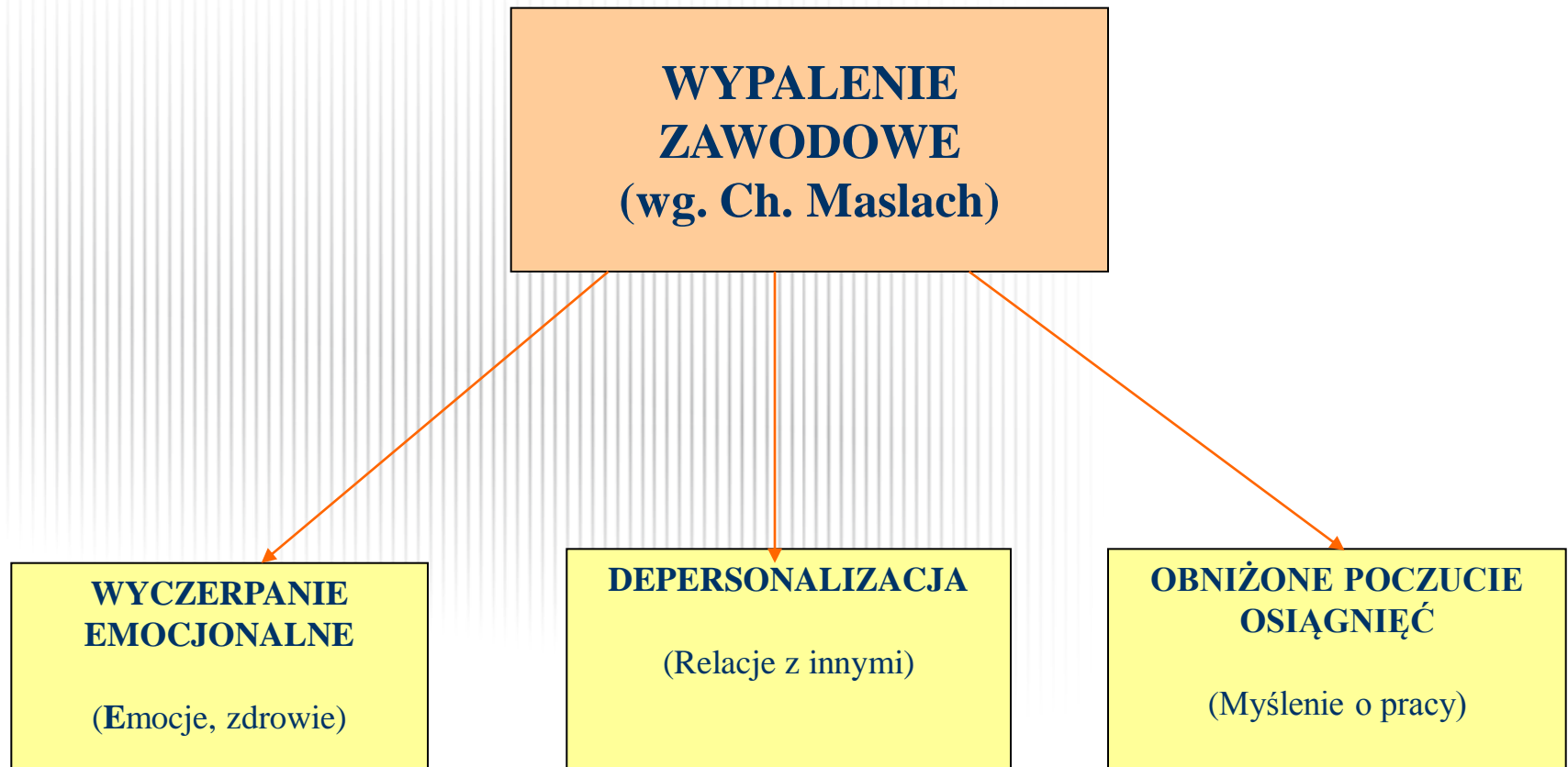
- Obciążenia organizacyjne;
 - Sytuacje konfliktowe;
 - Brak sensu pracy;
- (Plichta, Pyżalski, 2007).

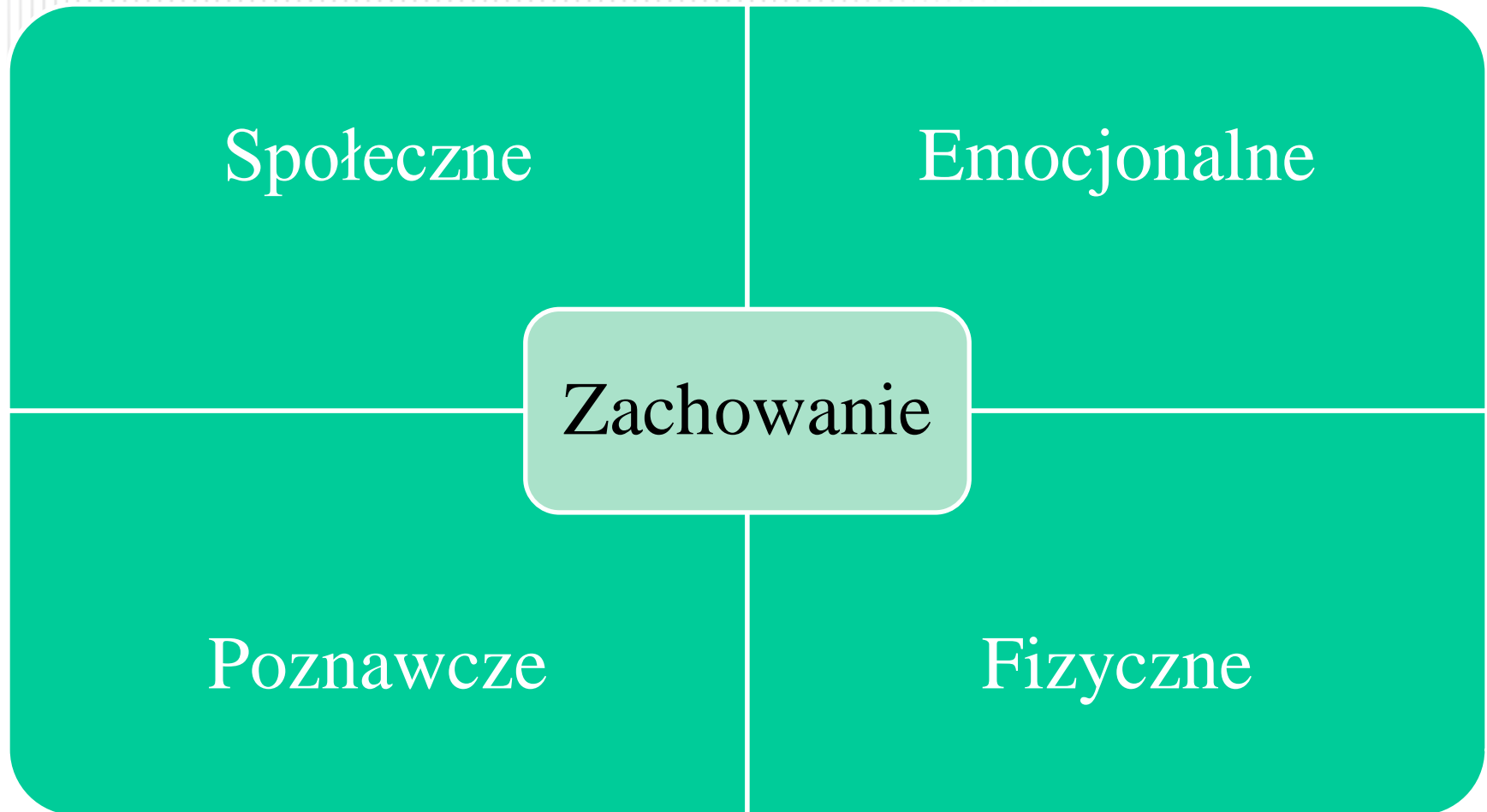
1. Zarabiam niewspółmiernie mało do nakładu pracy
2. Programy i plany nauczania są przeładowane
3. Mam zbyt mały wpływ na to co realizuję w placówce
4. Pomieszczenia socjalne dla pracowników są niezadowolające.
5. Zajmuję się zbyt dużą liczbą uczniów.
6. Moi współpracownicy rywalizują ze mną.
7. Moi przełożeni nie wspierają mnie.
8. Moi współpracownicy nie pomagają mi.

Wypalenie?

- Umiarkowany, poziom wypalenia zawodowego polskich nauczycieli w porównaniu z innymi polskimi pracownikami (IMP, 2010);
- Wyższe wyniki w porównaniu z nauczycielami z innych krajów;
- Przede wszystkim, co to jest wypalenie i czy każdy może się wypalić?

Skutki – dlaczego są tak dotkliwe?

Determinanty i korelaty wypalenia

Jednostkowe

Organizacyjne

Płeć, Staż,
Wykształcenie...

Poczucie kontroli,
Styl radzenia sobie
ze stresem

Obciążenie pracą

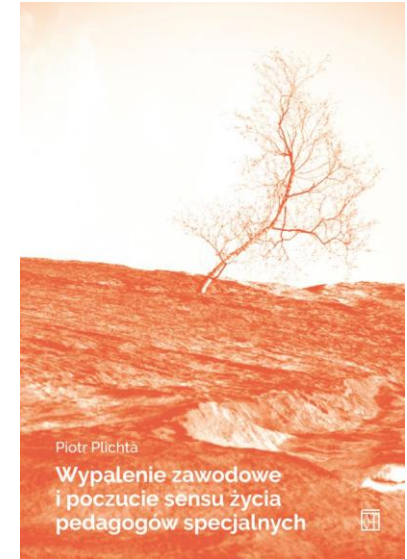
Konflikty,
niejasność roli

Brak wsparcia, brak
wpływu

Egzystencjalny model wypalenia

- Zasadnicza przyczyna wypalenia - porażka w czerpaniu sensu z pracy;
- Ponad 22% badanych n-li odczuwa znaczne obciążenia związane z brakiem sensu Pracy (Pyżalski, Merecz, 2010).

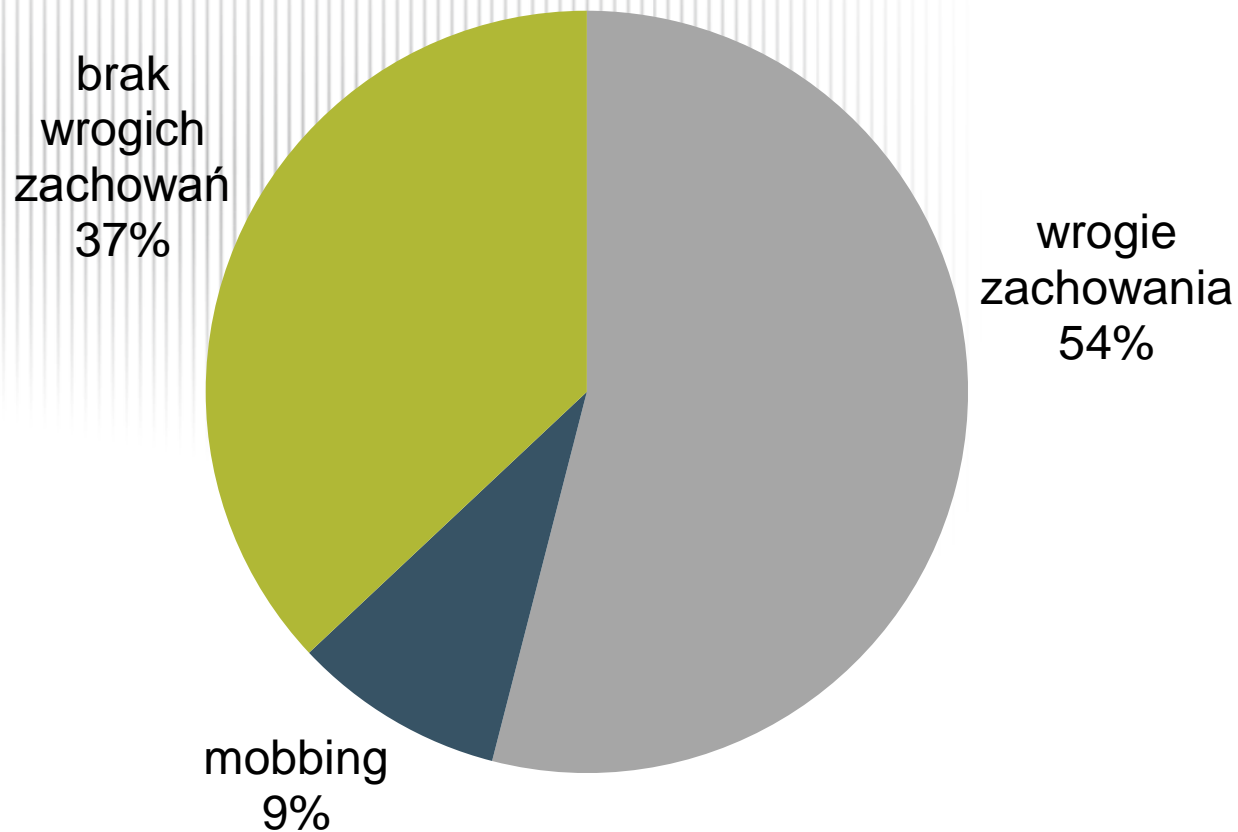

Moje życie jest...

(Plichta, 2015)

„Wypaleni”	„Nie wypaleni”
<ul style="list-style-type: none">• Miłe• Udane• Sensowne i pełne wrażeń• <u>Podporządkowane rozwiązywaniu problemów moich bliskich</u>• <u>Paradoksem</u>• <u>Ciężkie, pracowite, pełne negatywnych przeżyć</u>• Cenną wartością• Pełne niespodzianek• <u>Smutne i stresujące</u>• <u>Wiecznym czekaniem na coś wspaniałego</u>• Dobre• <u>Od IX 2000 smutne</u>• Spełnione• <u>Szare</u>• Dobre• Wypełnione pracą• <u>Trudne</u>• Pełne ciekawych przeżyć• <u>Nieudane</u>	<ul style="list-style-type: none">• Szczęśliwe• Piękne• Zwyczajne• Radosne• Bogate• Super• Dające dużo radości• Dobre• Trudne ale ciekawe• Interesujące• Ciekawe• Ciekawe• Normalne• Raz łatwe i raz trudne• Udane• Udane• Różne• Dobre• Sensowne• Radością

Procentowy rozkład narażenia badanych nauczycieli na wrogie zachowania i mobbing (IMP, 2010)

Buforująca rola wsparcia - ze strony dyrektora (IMP, 2010)

Mój dyrektor jest osobą która	nieprawda	prawda
Wpiera gdy mam problemy osobiste	14%	86%
Sprawiedliwie ocenia pracę	14%	86%
Liczy się z moją opinią	12%	88%
Rozmawia ze mną o moich problemach zawodowych	11%	89%
Dobrze organizuje pracę personelu	10%	90%
Sensownie doradza w sprawach zawodowych	8%	92%
Dostosowuje doskonalenie zawodowe do potrzeb nauczycieli	9%	91%
Wspiera w trudnych sytuacjach z rodzicami	9%	91%
Zapewnia odpowiednie wyposażenie szkoły	7%	93%
Jest prawdziwie zaangażowana w swoją pracę	6%	94%

Wsparcie ze strony innych nauczycieli (IMP, 2010)

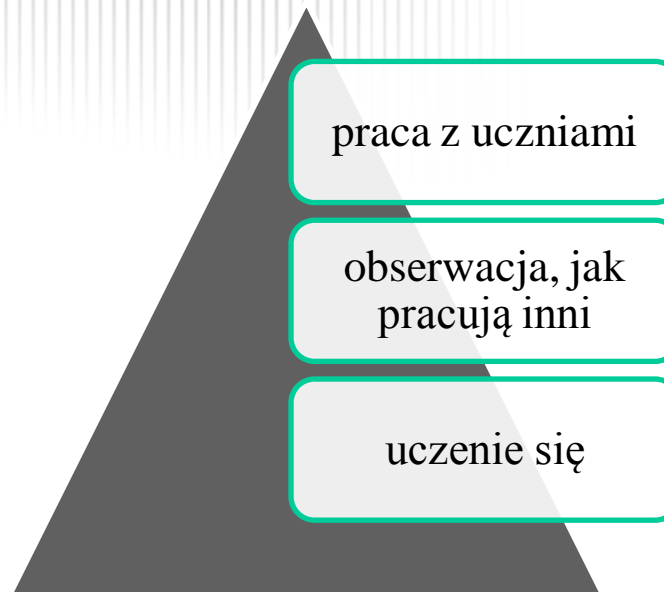
Jak wielu kolegów z pracy	większość	nieliczni	nikt
Pożycza materiały, książki potrzebne do pracy	73%	26%	1%
Wysłucha, pocieszy gdy mam problemy z uczniami	70%	28%	2%
Wspiera młodych nauczycieli	73%	27%	0%
Udziela przydatnych rad	69%	30%	1%
Aktywnie pomaga gdy mam kłopoty z uczniami	59%	40%	1%
Cieszy się z moich sukcesów	59%	39%	2%
Pomaga w pracy w trudnych sytuacjach osobistych	57%	41%	2%
Pomaga gdy trzeba wykonać większą pracę na rzecz szkoły	48%	49%	3%
Cieszy się moim zaufaniem	42%	55%	3%
Jest autorytetem w zawodzie	59%	39%	2%
Ma inspirujące pomysły dydaktyczne i wychowawcze	50%	49%	1%

Uczenie się od siebie?

- Prawie połowa nauczycieli (46%) powiedziała, że w gronie pedagogicznym są jedynie nieliczne osoby, których pomysły dydaktyczne lub wychowawcze są dla nich inspirujące (Talis, 2013).

Od m.in. jakich czynników zależy rozwój zawodowy nauczycieli

- Np. chodzi tu o tworzenie sytuacji, w których otoczenie mogłoby udzielić nauczycielowi informacji zwrotnych;
- Zmiana ról.

Informacje zwrotne

- Niespełna połowa nauczycieli w Polsce otrzymuje informacje zwrotne o swojej pracy od współpracowników;
- Ponad 1/3 polskich nauczycieli nigdy dotąd nie otrzymała informacji zwrotnej o swojej pracy opartej na opiniach uczniów;
- Uzyskiwane informacje zwrotne o pracy mają niewielki wpływ na sposób nauczania uczniów (Talis, 2013).

Mniejsze zainteresowanie dobrym samopoczuciem uczniów?

- Ze stwierdzeniem „Większość nauczycieli w tej szkole jest zdania, że dobre samopoczucie uczniów to ważna sprawa” zdecydowanie zgadza się 16% polskich nauczycieli (średnia z całego badania Talis - 39%).

Dyrektorzy – obraz złożony

- Ich przygotowanie, w zbyt małym stopniu, dotyczy przywództwa a w zbyt dużym kwestii „biurokratycznych”
- Małe doświadczenie w pracy na innych stanowiskach zarządczych w szkole i poza nią;
- Przeciążeni obowiązkami, bez wystarczającego wsparcia i zaangażowania ze strony rodziców, zmagający się z problemami finansowymi szkół;
- Osoby, które biorą na siebie coraz więcej zadań, bez dzielenia się odpowiedzialnością z innymi (Talis, 2013).

Diagnoza NIK

- Brak mechanizmów selekcji do zawodu;
- Brak kryteriów rekrutacyjnych na studia wyższe;
- Niemonitorowanie przydatności kandydatów do zawodu w trakcie kształcenia;
- Procedura awansu zawodowego niespełniająca roli przesiewowej;
- Rozwiązanie: zewnętrzny egzamin państwowy?

Jakie rekomendacje wynikają z badania potrzeb zawodowych nauczycieli?

- W pierwszych 7 potrzebach, 3 są związane, z szeroko rozumianym, obszarem pedagogiki specjalnej;
- Praca z uczniem z tzw. SPE, wykorzystywanie TIK, radzenie sobie z trudnymi zachowaniami uczniów, indywidualizowanie oddziaływań, praca z rodzicami;
- Najlepsze systemy edukacyjne w bardzo różny sposób zapewniają wysoką jakość nauczania (Finlandia/Singapur) za: Talis, 2013;
- Szkoła to nie tylko uczniowie – dlaczego jest tak mało badań o nauczycielach?;
- Regularne działania doskonalące;
- Komfort nauczyciela ma znaczenie;
- Potrzeba promocji zdrowia w szkole.

Dziękuję za uwagę
p.plichta@wp.pl

Zapraszam na swoje profile z
publikacjami na:
academia.edu i researchgate.net